

Inhoud

Proloog: Dansen in de warme regen	11
1 Het is al zo lang geleden	19
2 Klub Reaktor	35
3 Frisdrank	52
4 Nucleaire Galja	67
5 De smaak van metaal	84
6 De paddenstoelen van Lena	99
7 De eeuwige aardbeievelden	116
8 Kolja's vader	128
9 De rok van de vrouw van Ringo Starr	146
10 Nergens thuis	162
11 Een knobbel in de nek	177
12 Dertig soorten ijs	191
13 Voorzienigheid	208
14 Een filmpje op YouTube	225
15 Een ander land	236
16 Nieuwe energie	250
Epiloog: De schaduw van Tsjernobyl	258
Woord van dank	268

Proloog

Dansen in de warme regen

Het was warm, die aprilmaand, veel warmer dan normaal. Het was meer dan twintig graden, terwijl het kwik in andere jaren rond twaalf graden blijft steken. Het regende niet, het was kurkdroog. Behalve de boeren was iedereen daar blij mee. Alle mensen weten het nog, het is het eerste wat ze zeggen: het was heel warm, echt heel warm, in april 1986.

Het was geen april die je gemakkelijk kon verwarren met die van een ander jaar. Het was de april van die dag dat alles anders werd: 26 april 1986. Tot die dag was Wit-Rusland een gewone Sovjetrepubliek: niet rijk, maar ook niet heel arm. In de stad was het leven goed, maar zelfs de meest verstokte stedelingen trokken als het maar even kon de natuur in. Het merengebied in het noorden vlak bij Litouwen was bijvoorbeeld populair. De streek Polessië, in het zuiden, op de Oekraïense grens, was de trots van het land. Glooiende velden, heuvels en de rivier Pripjat, die vriendelijk door het landschap meanderde. Natuurlijk trok deze heerlijke streek veel toeristen, uit de hele, grote, Sovjet-Unie. Zeker die april, vanwege het mooie weer.

Halina Yaščanka was in 1986 pas vier, maar ze weet toch nog goed hoe warm het was. Haar geheugen is niet feilloos, dat kan bijna niet voor een kind van die leeftijd, maar de gebeurtenissen staan haar nog scherp voor de geest. Misschien heeft ze ze later ingevuld, dat kan. Maar waarschijnlijk ging het zo.

Met haar ouders en haar babyzusje Aliona woonde ze in Mo-

zyr, volgens de schoolboekjes het mooiste stadje van Polesië. Haar vader was afdelingshoofd bij de lokale gistfabriek. Ook haar moeder werkte normaal gesproken als ingenieur op die fabriek, maar voorlopig had ze nog verlof en was ze thuis met de meisjes. Ze nam haar dochters mee naar het bos achter hun flat. Aliona lag tevreden in de grote, groene wagen, maar Halina weigerde het handje. Ze wilde struinen, hollen, beestjes kijken, besjes plukken, boompje klimmen, spelen.

Haar moeder was blij dat Halina zo'n buitenkind was. Er is immers maar weinig zo gezond voor een kleuter als een hele dag in de frisse lucht. Zo'n dag wilde ze haar dochters vandaag dus bezorgen. Maar na een paar uur gebeurde er iets gekks. De lucht werd opeens heel donker, blauwig donker, niet zwart zoals bij een gewone regenwolk. Halina vond het interessant. Niet eng, want als je vier bent, zie je elke dag wel iets nieuws.

Toen begon het te regenen: grote, ferme, klodderige druppels, die je hard voelde landen op je huid. Het waren geen gewone druppels, constateerden Halina en haar moeder. Ze waren warmer dan normaal en hadden een rare kleur. Halina vond het lekker, speelde in de plassen, deed alsof ze onder de douche stond, tot ze doorweekt was. Mevrouw Yaščanka probeerde onder de bomen te schuilen met de kleine Aliona, maar na een poosje gaf ze het op. Ze rende naar huis, voor zover dat gaat met een baby in de wagen en een boze kleuter aan de hand.

Dat was op 27 april, een dag die in de Sovjet-Unie nooit op zichzelf stond, maar onherroepelijk leidde naar 1 mei. Mozyr maakte zich op volle kracht klaar voor de Dag van de Arbeid. Overal werden grote rode strikken, linten, spandoeken en rozetten opgehangen. In de ruiten van winkels en overheidsgebouwen hingen posters die mensen een fijne dag toewensten. Op de werkplek werden de laatste voorbereidingen voor de grote 1 mei-parade getroffen.

Hoewel de Dag van de Arbeid officieel een vrije feestdag was, was het onverstandig je eraan te onttrekken. Elke school, elke fabriek en elk bedrijf moest meelopen in de parade, en liefst met het voltallige personeel en hun hele familie. Wegblijven was stellingname en dat was gevaarlijk. Omdat Halina's moeder een kleine baby had, hoefde zij niet mee te doen. Haar vader was leidinggevende en had voldoende autoriteit om zelf en zonder angst voor repressailles te bepalen dat hij zou verzui- men. Hij ging naar zijn ouders in Oekraïne, om hen te helpen met hun moestuin en hun boomgaard. Zijn oudste dochter mocht mee. Zo nam hij zijn vrouw wat werk uit handen en Halina vond het fijn haar grootouders te zien.

Opa en oma woonden in het uiterste noorden van Oekraïne, vlak bij de grens met Wit-Rusland. Je kon er met de lange blauwe nachttrein naar Kiev gemakkelijk komen. Halina heeft de hele rit geslapen op de cadans van de trein die met veertig kilometer per uur door het landschap kroop.

Bij haar opa en oma deed ze waar ze zich op verheugd had, buiten spelen en helpen in de tuin. Toen het werk gedaan was, gingen vader en Halina terug naar Mozyr. Op 9 mei was ze weer thuis.

Dat was de belangrijkste feestdag van de Sovjet-Unie. Dan werd de overwinning op de Duitsers gevierd, waar het land een zeer hoge prijs voor betaald had. In Moskou en in sommige andere republiekshoofdsteden werden grote militaire parades gehouden. In de rest van het land was het feest: met kermissen, muziek, dans en veel eerbied voor veteranen. In 1986 vierde Mozyr niet alleen de overwinning, maar ook de kersverse stedenband met een Slowaaks stadje. Ter bezegeling werd een van de hoofdstraten naar de nieuwe zusterstad vernoemd. De gebruikelijke 9 mei-activiteiten werden daarom aangevuld met optredens van Slowaakse dans- en muziekgroepen. Heel Mozyr liep daarvoor uit, maar moeder Yaščanka vond haar dochtertjes nog

te klein voor het feestgedruis. Met evenveel genoeg bekeek Halina alles vanaf het balkon. Het regende, maar dat weerhield niemand ervan te dansen op de uitbundige Slowaakse muziek. De regen was toch warm! De uitgelaten sfeer zou Halina nog lang heugen.

Dat komt misschien doordat daarna een heel saaie periode kwam, een periode waarin niets gebeurde. Halina moest met haar moeder en zusje binnenblijven, de hele dag. Ze mocht niet naar de kleuterschool en ook niet buiten spelen. Haar vader ging nog wel uit werken, maar beperkte zijn tijd in de buitenlucht tot het absolute minimum.

In het begin vond Halina het gezellig om binnen te blijven. Ze kon lekker liedjes zingen met haar moeder en frutselen met de baby. Maar de nieuwigheid raakte er al gauw af en al die aandacht, die eerst nog zo fijn was, begon haar te vervelen. Halina voelde zich opgesloten.

Ze wist niet precies waarom ze binnen moest blijven. Haar ouders waren wel op de hoogte. Er was iets misgegaan met de grote kerncentrale in Tsjernobyl bij de naar de rivier genoemde stad Pripjat, net over de grens in Oekraïne. Hoewel het niet heel ernstig leek, was het toch beter voorzorgsmaatregelen te treffen en de bevolking binnen te houden. Ook kreeg iedereen jodimpilletjes. Die moesten bescherming bieden tegen eventuele vrijgekomen straling.

Dat ongeluk was gebeurd in de nacht van 26 april, in de nacht voor die dag met die rare regen. Toen Halina's vader er op zijn werk van hoorde, had hij er nauwelijks aandacht aan geschonken. Natuurlijk, het was vervelend dat er misschien straling was vrijgekomen. Maar hij had als goede Sovjetburger te veel lofzangen op dat machtige 'vreedzame atoom' gehoord om er bang voor te zijn.

Een paar weken later hoorde hij verhalen over brand en over grootschalige evacuaties. Dat zette hem en zijn vrouw, allebei

gewapend met de kennis van ingenieurs, aan het denken. Lag het allemaal ingewikkelder en was alleen binnenblijven misschien niet genoeg? Was het eten dat ze hun dochttertjes gaven wel veilig? Vooral voor de baby, die nog enorm kwetsbaar was, was dat van belang. Maar ja, waar haalden ze zomaar informatie vandaan? Of onschadelijk eten? Ach, misschien moesten ze zich toch ook maar niet te veel zorgen maken, ze zaten immers zestig kilometer van de onheilsplek af en niemand in hun omgeving was ziek.

Dat veranderde in december. Vader Yaščanka kwam doodmoe thuis. Hij was te moe om te werken, te praten of te denken. Slapen hielp niet, hij werd maar niet beter. Na een paar dagen werd hij opgenomen in het ziekenhuis. Hij moest direct in quarantaine. De dokters hadden geen flauw idee wat hij onder de leden had, dus het kon best besmettelijk zijn.

Niet lang daarna werd ook Halina ziek. Moeder hulde haar bibberende dochtertje in haar bontjasje. Moeizaam trotseerden ze de kou op weg naar het ziekenhuis. Daar lieten de artsen er geen gras over groeien: Halina werd meteen opgenomen. Net als haar vader moest ze in quarantaine, maar Halina ging naar de kinderafdeling, waar toen acht kinderen lagen. Andere mensen mochten niet in haar buurt komen, ook haar vader niet. Met haar moeder en zusje mocht ze alleen door een luikje praten.

Halina's toestand bezorgde de artsen hoofdbrekens. Het meisje was zó ziek, en ze wisten absoluut niet wat haar mankeerde. Pas na talloze onderzoeken werd duidelijk waar Halina en haar vader aan leden. Ze hadden beiden hepatitis B, Halina zelfs in een zeer ernstige vorm.

Ze at niets. Haar moeder sloofde zich uit om lekkere en gezonde maaltijden naar het ziekenhuis te brengen, maar het mocht niet baten. Halina was altijd al een sprietje, maar ze werd nu magerder en magerder. Van haar gebruikelijke lust om te

hollen en te klimmen was weinig over, ze had helemaal geen energie. Ze wilde alleen maar slapen en als ze niet sliep was ze moe. De artsen probeerden allerlei behandelingen. Eerst met pillen en infusen, later met klyasma's, maar ze werd niet beter.

Uiteindelijk bleef ze een halfjaar in het ziekenhuis. Ze vond het er leuk. Omdat er de hele tijd vriendinnetjes om haar heen waren, voelde het alsof ze op kamp was, alleen dan zonder buiten spelen. Andere kinderen waren er genoeg: tijdens haar verblijf stroomde de kinderquarantaine vol, met allemaal andere hepatitis B-patiëntjes. Het aangrenzende zaaltje moest er zelfs bij getrokken worden, gezellig! En Halina, de vierjarige nestor van de afdeling, gedroeg zich als een omaatje, de wijsneus die alles al had meegemaakt.

Natuurlijk miste ze haar ouders wel, vooral haar vader, die ze zelfs niet door het luikje mocht spreken. Eén keer maar heeft ze hem gezien, op haar vijfde verjaardag. Toen had hij toch geritseld dat hij haar mocht bezoeken, ondanks het feit dat hij en zijn dochter onder een streng afzonderingsregime stonden. Het was het mooiste cadeautje dat Halina zich kon voorstellen.

Halina's moeder straalde bij ieder bezoek, ze was vrolijk en vertroetelde haar dochter. Maar het moet voor mevrouw Yaščanka heel zwaar zijn geweest. Thuis met een kleine baby, terwijl haar man en dochter in slechte conditie in het ziekenhuis lagen. Allebei moesten ze van eten en aandacht worden voorzien. Ze had in Mozyr bovendien niemand om haar zorgen mee te delen, want haar ouders woonden ver weg. Het moment dat ze met Halina op haar arm het ziekenhuis uit wandelde moet een ware verlossing voor haar zijn geweest. Het kind droeg de jas waarin ze gekomen was, haar bontjas. In de winter had de jas goed gepast. Nu, in juni, viel hij te ruim.

Dat Halina naar huis mocht, betekende niet dat ze beter was. Ze mocht bijvoorbeeld nog steeds bijna niets eten: geen boter, niets gefrituurds. En dat was behoorlijk lastig, omdat alle kin-

deren in de Sovjet-Unie op school aten. Juist met boter en fri-tuurvet werden saaie groentes voor hen aantrekkelijk gemaakt. De keuken maakte keurig speciale maaltijden voor dat moeilij-ke meisje Halina, maar dat ging zonder toewijding. Het was elke dag dezelfde smakeloze doorgekookte groentebrij. En het eten werd ook niet voor Halina naar beneden gebracht, ze moest het zelf halen. Doodeng vond ze dat, met zo'n kokend heet bord door de gangen en de trap af.

Het is al zo lang geleden

Bijna een kwarteeuw later loopt Halina opnieuw de deur plat bij het ziekenhuis. Niet omdat ze nog altijd lijdt aan de gevolgen van de ziekte uit haar kindertijd, maar omdat ze zélf een kind verwacht. Samen zijn we onderweg naar een restaurant in Minsk. Na omzwervingen in onder meer Polen, Denemarken en de Verenigde Staten, is ze weer terug in de stad waar ze studeerde. Ze werkt als consultant voor McKinsey en is 28 jaar.

We kiezen voor Lido. Dat is een buffetrestaurant, want sinds ze zwanger is let Halina goed op wat ze eet. Alleen bij een buffet kan je zien wat je voorgeschoteld krijgt, naar gewone restaurants gaat ze niet meer. Dat zijn zo van die zwangerschapsongemakken, zoals ze ook haar haar niet meer blondeert en geen alcohol meer drinkt.

Een ander voordeel van Lido is dat je er ook alleen groente kunt nemen. Dat is in een land vol vleesliefhebbers niet onprettig voor vegetariërs als Halina en ik. Vegetariër zijn wordt in Wit-Rusland gezien als een mentale aandoening, of, door mensen die wereldwijzer zijn, als westerse aanstellerij. De artsen in het ziekenhuis kunnen er maar niet over uit dat Halina geen vlees eet. Ze denken dat het de baby zal schaden en willen precies weten wat ze dan wél eet. Natuurlijk heeft ze meteen gemeld dat ze uit de Tsjernobylregio komt, maar daarover maken de dokters zich niet druk. Ze wuiven het weg met ‘Ach, komen we niet allemaal uit Tsjernobyl’ en ‘Het is al zo lang geleden!’

Halina is niet bang meer. Natuurlijk heeft ze zich wel afgevraagd of ze een gezond kind ter wereld zou kunnen brengen. Wie weet wat de straling met haar genen heeft gedaan. En hoewel haar lever helemaal is hersteld, heeft de hepatitis wel sporen in haar lichaam achtergelaten. Toch kregen haar zorgen nooit de overhand. Haar kinderwens was altijd sterker dan de twijfel.

Ze heeft geen idee van wat de invloed van Tsjernobyl op haar gezondheid en die van haar kind is, of kan zijn. Er is geen enkele betrouwbare informatie beschikbaar. De cijfers die ze in de media gepresenteerd krijgt, wijst ze van de hand. Die zijn verzonnen, of ze nu betrekking hebben op vruchtbaarheidsproblemen, gehandicapte kinderen of genetische mutaties. Het enige wat ze zeker weet, is dat ze te laag zijn: zulke problemen zouden volgens de statistiek in Wit-Rusland zelfs minder voorkomen dan in andere landen. Ze vraagt zich af of er wel deugdelijke gegevens bestáán. ‘De regering wil ons, nog net als in 1986, laten denken dat alles helemaal veilig is.’

Voorals jonge twintiger vreesde ze dat ze vruchtbaarheidsproblemen zou hebben. Of eigenlijk, nu ze terugkijkt, was ze vooral bang dat ánderen dat zouden denken. Jongens, om precies te zijn. Met haar natuurlijke neiging om alles in modellen uit te drukken, noemt ze dat de ‘period of relationshipmaking’. Ze vreesde dat ‘Tsjernobyl’ haar minder aantrekkelijk zou maken voor ‘potentiële partners’, maar dat bleek niet het geval. ‘Mensen denken er hier nauwelijks meer aan. In het buitenland is het stigma veel groter dan hier.’

Haar vriendinnen uit Mozyr hebben allemaal gezonde kinderen gekregen. Ze weet dat het geen wetenschappelijk verantwoorde steekproef is, maar ze vertrouwt er toch op. Ze heeft wel over miskramen gehoord, dat komt best veel voor in haar omgeving. Maar ze is nu al zo ver in haar zwangerschap dat de kans daarop nog maar heel klein is.

Met de zorgvuldigheid waarmee ze ervoor waakt om haar vriendinnengroep als representatief te beschouwen, plaatst ze ook kanttekeningen bij haar eigen jeugdherinneringen. Natuurlijk zijn die gekleurd. Dat kan niet anders, ze was nog maar een kind. En zelfs zonder dat zijn er dingen die niet kloppen. Dat weet ze. Hepatitis B kun je alleen oplopen door in aanraking te komen met besmette vloeistoffen, bloed dus. In theorie kan het dus niet door Tsjernobyl komen dat ze zo ziek werd. Ze benadrukt dat je volgens de officiële theorie geen enkele ziekte direct aan Tsjernobyl kunt relateren, ook niet de ziektes die bekendstaan als nucleaire ziektes, zoals leukemie en schildklierkanker. Je kunt ze altijd door toeval op een andere manier oplopen.

Ze wijt haar ziekte aan Tsjernobyl. Ze weet zeker dat ze als kind nooit gevaarlijk bloedcontact heeft gehad. En het is wel heel toevallig dat juist zij en haar vader, die al een paar dagen na de ramp door het zwaarst getroffen gebied reisden, geïnfecteerd raakten. En hoe kan het, vraagt ze zich af, dat later opeens heel Mozyr ziek leek te zijn? Het is natuurlijk ook gewoon statistiek. Nee, je kunt niet zomaar alle gezondheidswalen aan Tsjernobyl toeschrijven, natuurlijk niet. Maar als opeens iedereen ziek is, dan betekent dat wat. Voor haar staat onomstotelijk vast dat die ziekte door Tsjernobyl komt, of dat nou bewezen is of niet.

Ze weet nog goed hoe bleekjes de leraren erbij stonden toen haar klas aan een extra medische check werd onderworpen. Stuk voor stuk bleken de kinderen zwak of ziek te zijn. Zoiets hadden de dokters nog nooit meegemaakt. Er werd besmuikt gesproken van een verloren generatie. Halina en haar vriendjes vonden het gewoon. Zij kenden geen andere realiteit, maar het deed de volwassenen echt pijn. De kinderen zagen dat verdriet, maar begrepen het niet.

Bang over Tsjernobyl is Halina misschien niet meer voort-

durend, boos is ze wel. Als ze over vroeger vertelt, trekt ze van verontwaardiging vaak onwillekeurig haar schouder op. Bijvoorbeeld als ze praat over de jodiumpillen die ze als kind kreeg. 'Jodiumpillen! Iedereen weet toch dat die alleen werken in de eerste drie dagen!' Ze moeten zorgen dat de schildklier vol zit met niet-radioactief jodium, zodat er geen plek meer is voor radioactief jodium. Als je ze later geeft, brengen ze kleine kinderen alleen maar schade toe. Een vriendin van haar at op school het hele potje met die lekkere snoepjes leeg. Niemand had haar verteld waarom ze werden uitgedeeld, dus hoe kon zij weten dat ze er ziek van zou worden? Je kunt ook nu die vriendin een volwassen vrouw is, nog altijd aan haar tanden en haren zien dat er iets geks met haar is gebeurd. Halina briest.

We zijn inmiddels in Lido. Paulina Vischnevskaya, mijn tolk, is ook aangeschoven. Halina spreekt uitstekend Engels, vanavond heb ik geen hulp nodig. Maar Halina en Paulina zijn vriendinnen uit Mozyr, dus is het gewoon gezellig. Halina heeft als altijd het hoogste woord. Paulina is wat stiller, kijkt bij een gesprek vaak toe, maar zonder dat ze buitengesloten lijkt: ze is wel aanwezig en aan haar gezicht zie je dat ze weegt wat ze hoort. Je weet alleen niet wat haar oordeel is.

Paulina is bang noch boos. Het onderwerp raakt haar niet: 'Volgens mij zijn buitenlanders veel meer in Tsjernobyl geïnteresseerd dan wij,' zegt ze. Halina beaamt dat. De vrouwen weten dat ik in Wit-Rusland ben om met mensen te praten over Tsjernobyl. Hoe heeft de ramp de mensen die toen kind waren beïnvloed? Heeft hij effect gehad op hun gezondheid of op hun mentaliteit? Hoe denken ze over Tsjernobyl en op wat voor manier houden ze er rekening mee? Ik heb voor Wit-Rusland gekozen omdat dat land met zeventig procent van de radioactieve neerslag de zwaarste klap te verduren kreeg. Maar ook het feit dat de ramp in de dictatuur Wit-Rusland nog altijd in de

doofpot zit, maakt het onderwerp voor mij interessant. Waar haal je je informatie vandaan als er geen informatie bestaat? Hoe belangrijk is de waarheid dan nog? Daar probeer ik achter te komen. Behalve inzicht geven in de impact van Tsjernobyl, hoop ik zo ook een beeld te kunnen schetsen van hoe dat nou is, opgroeien in een dictatuur.

Paulina ziet weinig in een boek over Tsjernobyl, ze denkt dat alles daarover inmiddels wel geschreven is. Ook vreest ze dat mensen niet willen praten, ze zijn eraan gewend geraakt en denken er nauwelijks nog aan. Toch wil ze graag meewerken, voor me tolken en me helpen de juiste gesprekspartners te vinden. Dat is leuk, nieuw, interessant.

In haar eerste e-mail over dit project sprak ook Halina haar verbazing uit. Natuurlijk, het was een belangrijk onderwerp en ze was blij dat ik erover wilde schrijven. Maar wat hebben Nederlanders nou met Tsjernobyl te maken? Om vervolgens meteen zelf antwoord te geven: er gaan jaarlijks nog altijd duizenden Wit-Russische kinderen naar het buitenland, vast ook naar Nederland. Ik schreef terug dat dat het geval was, maar dat Tsjernobyl meer heeft betekend voor Nederland. Dat ik me de paniek nog goed kan herinneren. En dat het Nederlandse kernenergiebeleid daarna grondig op de schop ging, de bouw van twee nieuwe kerncentrales werd meteen van de agenda geveegd. Dat prikkelde Halina: ‘Daar gaan we over praten als je hier bent.’

En nu wil ze dus mijn herinneringen weten. Die zijn lang niet zo scherp als de hare. Ik was zeven en meen dat mijn ouders me vertelden dat ‘er iets ergs was gebeurd’, maar dat ze zelf ook niet precies wisten wát. Als ik mijn ouders vraag wat ik deed op die bewuste 26 april, graven ze diep in hun geheugen. Ze weten het niet meer. Mijn moeder denkt zich te herinneren dat ze zich afvroeg of we wel, zoals elk jaar, op vakantie naar Zweden konden. Mijn vader werpt tegen dat ze dat in 1986 he-

lemaal niet van plan waren. Ook in Nederland zijn de herinneringen door de tijd ingevuld.

Wat ik me herinner is vooral een gevoel, een gevoel van paniek en van onzekerheid. Dat er helemaal in die verre Sovjet-Unie iets gebeurd was dat er toe leidde dat wij geen spinazie konden eten. Grote vreugde op school natuurlijk, want de meesten van mijn klasgenoten lustten geen spinazie. Ik vond het eng. Omdat door mijn pacifistische ouders alles met ‘kern’ ervoor actief werd bestreden, was ik als echt jarentachtigkind niet verbaasd dat er met een kerncentrale gevaarlijke dingen konden gebeuren.

In Tsjernobyl, bij de Oekraïense stad Pripjat, waren vier kerncentrales. Een vijfde was nog in aanbouw. In de nacht van 25 op 26 april 1986 werden er enkele testen uitgevoerd in reactor nummer vier, om te kijken of de reactor zelf voldoende vermogen opwekte om de koelinstallatie zonder externe stroom te kunnen draaien. Daarvoor moest de stroom enkele seconden worden uitgeschakeld, waardoor beide beveiligingssystemen niet werkten. En juist in die paar seconden ging het mis. Er brak brand uit en de generator ontplofte. Maar van dat alles wisten we in Nederland toen helemaal niets.

Ik vertel Halina en Paulina dat ik het archief van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken ben ingedoken om een indruk te krijgen van de Nederlandse reactie op de ramp. Als historica was ik al vertrouwd met dat archief.

Tussen de oude beleidsnotities lag een prachtig verhaal verscholen. Op 27 april kreeg Nederland bericht uit Zweden. Daar was een sterk verhoogd radiatieniveau gemeten, maar de bron leek buiten Zweden te liggen. Welk land wist meer? Nederland in elk geval niet. Er werd wél direct een crisisteam ingesteld, dat moest onderzoeken of ons land misschien ook getroffen was. Dat was geen gemakkelijke taak, want voor sommige metingen was er niet eens apparatuur beschikbaar. Die moest in allerijl in Frankrijk worden aangeschaft.